Ніна Дыдышка

Збор твораў

Пружаны, 2007

ДУМКІ Ў ДАРОЗЕ

У Парыж з табою не паедзем
М.Купрэеў

Летам я прамчала паў-Еўропы,
Памачыла ногі ў Сяродземным моры,
Пагуляла па Парыжы прыгажуняй
І не знала ніякага гора.

Піла віно іспанскае густое,
Аблокамі ўкрывалі Пірынеі,
Відовішчам сваім зазвала Арка,
На Эўфелеву вежу падымала веі.

І супермаркет запрашаў гасцінна
Купіць усе абновы свету.
У Бельгіі цікаўныя мужчыны
Глядзелі на беларускую кабету.

А сонца так паліла, так старалась
Зрабіць усё прыгожым, адмысловым,
Каб там душа навекі пасялілась
І не ляцела к краю васільковым.

Але навошта сэрцу тыя пахі,
І тыя кветкі, і машынаў звоны,
Калі ў мяне свая зямля, свае замахі,
Калі ў мяне ў парку клёны.

Па вуліцы іду - знаёмы твары.
Гучыць прыветнае: "Здарова!"
На сэрцы ціха і спакойна,
І лашчыць слых радное слова.

Жнівень 2002г.

Вось і Парыж перада мной
Ва ўсёй красе і славе.
А я жанчына з Беларусі,
Што вырасла на сельскай лаве.

Гляджу і вачам сваім не веру:
Няўжо так можна жыць?
Спяшацца і не заўважаць,
Якая прыгажосць вакол зіхціць!

Паріж, август 2005

Взгляд на Францию

В городе шел дождь. Крупные капли падали на теплый асфальт, делая маленькие брызги и пятна, тут же высыхая. Дождь не принес прохлады, которой так хотелось. Только изредка набегал обленившийся ветерок, ненароком сорвавшись с гор.

Легкие металлические скамейки у фонтана, литые фигурки, журчание воды. Мы сидим, вытянув уставшие ноги, смотрим, впитываем в себя появившееся солнце с его жаром, впитываем атмосферу покоя и удовольствия.

Мы в Тарбе, городе на юге Франции. Перед нами мэрия. Обычно, это самое красивое здание в центре города. А вот и небольшая площадь, фонтан, рядом в тени тентов – столики, сидит беспечная молодежь, мамы с детьми, пожилые мадам за чашкой кофе. Невдалеке в старинном духе HOTEL “Георг IV”. Белый и кирпичный цвет придают зданию величие, напоминают о старине в

стиле борокко. Узкая улица, по обе стороны магазины и магазинчики. Бутик – маленький магазин. Ими переполнен город. Когда смотришь в зеркальную витрину бутика на этой стороне улицы, то видишь отражение витрины за спиной. Город старый, улицы узкие и заполнены автомобилями. Поражает фантазия в оформлении витрин, особенно, золотых изделий, да не только, во всем поражает фантазия, ведь во Франции дизайн на первом месте. Самую маленькую деталь оформить и преподнести как произведение искусства. У французов это называется «Метр ан валер» (преподнести в цене). Бутик с хрусталем, в отличие от нашего, заполнен миниатюрными хрустальными фигурками со спичечный коробок и чуть побольше. Они играют, переливаются многочисленными гранями, излучая магический свет, желание купить кому-то или себе в подарок. Создается впечатление, что ты в стране чудес. Композиции расположены на черном бархате в вертикальном положении в виде колонн, электрический свет умножает, преломляет их отражение.

Французы – игривая нация. Любая деталь декора должна присутствовать в их жизни как естественное дополнение к их игре. Это заметно и в их обыденной жизни, в разговоре, поведении. Они легко входят в роль придуманного персонажа и стараются до конца быть «каризматик», что означает необычный, большое уважение личности, причем, необоснованное часто. Мы бы назвали это «хорохориться». Может, поэтому с французами интересно разговаривать, наблюдать за их импульсивной жизнью.

Устаем ходить, смотреть и покупать. Взгляд переходит на горы, вершины отчетливо видны с их белыми пятнами снега, с завислыми на вершинах облачками. Ниже – зеленые холмы. Зелень яркая и сочная, на склонах скошенная трава, уже в аккуратно упакованных валах. Они как бочонки, только пленка зеленоватого цвета. Дома белые с красной черепичной крышей создают картину торжественности и нарядности. Сочетание цвета природы и домов – изумительное. Пришло время покидать город Тарб. Впереди нас ждет паломничество в город Лурд.

Лурд. Франция.

Я уже была наслышана о чудесах исцеления, о священном городе Лурде, где 18 раз девочке четырнадцати лет, Бернадетте, дочери мельника, было видение Девы Марии. Девочка открыла неизвестный ранее источник, вода которого считается исцеляющей.

И вот сейчас, в солнечный день, когда небо несказанно чистое, а воздух прокалился теплом и насыщенным ароматом разнообразных цветов, деревьев, травы, мы смогли увидеть место паломничества, место очищения души, место избавления от болезней и недугов. Большое количество людей. Много в инвалидных колясках, на костылях, даже на медицинских кроватях на колесиках, которые катят послушницы из госпиталя, который расположен стеной рядом. Все неспешно движутся по широкой лестнице к мессе, которая ведется на французском языке. Если же подняться выше, то на английском, немецком. Сложивши руки в молитве, здесь каждый отдается тайной беседе с Богом. У каждого свое горе, свое слово, свое обращение с просьбой или уже благодарение. Горят свечи, легким ветерком несется шепот молитвы, потом идет причастие. Здесь, под молитвенное пение, ты теряешься, становишься маленьким и беззащитным, открытым, как дитя, внутри дрожит обнаженная душа. Идет очищение от накопившихся тревог, забот, бед.

После этого все направляются к Чудесному Гроту, где являлась Дева Мария. Каждый старается дотронуться рукой до серого камня пещеры, по которому сочится вода, чистая, как слезы. Нужно омыть лицо, руки. Люди прикладываются лбом, застывают на несколько мгновений и движутся дальше вдоль серого камня горы. А сверху на всех смотрит Дева Мария, скульптура которой очень красиво поднята высоко, укреплена в камне, одета в бело-голубые одежды. Очень много цветов – белые розы, символ невинности и чистоты. А еще много свечей, от обычных, как у нас, до

метра, двух, украшенных цветами, обвитых золотыми лентами. Свечи продаются здесь же, сам платишь, сам берешь, нет продавцов. Ты ведь открыт Богу, он с тобой. Свечи тоже белого и голубого цвета, а то голубого, переходящего в белый. Люди ставят свечи, садятся на скамеечки, стоят перед гротом, молча смотрят на огонь свечей, у некоторых на глазах слезы. Людей много, за год – 5 миллионов. Сотовые телефоны отключаются, нельзя разговаривать, здесь монархам тишина и покой. Продается литература, можно брать бесплатно, на разных языках. Большие экраны видео показывают приезд Папы Римского. Золото крестов подчеркивает величие и могущество Бога и наше короткое пребывание на земле. Недалеко в 1958 году была построена базилика Святого Пия X, где одновременно может вместиться до 20 тысяч. Описать тяжело, это верх архитектуры и современного технического оснащения. Удивляет акустика, ты будто в середине звуков. Молитвы, голоса хоров зачаровывают, захватывают целиком своим небесным мотивом. Рука кладет крест, как бы завершая твое пребывание в этом святом месте.

Когда выйдешь за ограду в город, то сразу окунёшься в обычную жизнь туриста. Улицы пестрят бутиками, где можно купить сувениры, иконки, разную посуду в образе Девы Марии для святой воды, цепочки, золотые крестики с маленькими драгоценными камнями.

Можно сесть за столик здесь же на улице и выпить крошечную чашку кофе. Бросаются в глаза названия «HOTEL», их здесь большое количество, как и

приезжих. Нет недостатка в сервисе, все предусмотрено, до мелочей. Удивляешься, как можно все учесть. Всё нехлопотно, культурно, быстро, красиво и вежливо.

Но все это «земное» приходит к тебе как-то стерто, перед глазами только что увиденное и прочувствованное душой и сердцем, пропущенное через себя, очищение, просьба, обращение к Богу, к Пресвятой Деве Марии.

Время прощаться с Лурдом. Мне так и не пришлось услышать русскую речь, тем более белорусскую. Далеко нам до Лурда. У нас есть свои святыни. Но гостеприимная Франция с ее доброжелательными французами надолго запомнится, как и то чувство, пережитое на месте паломничества.

СІЛА КРЫНІЦЫ

Ёсць на Пружаншчыне крынічка,
Тут б'е вада праз камень сівы.
І чалавек, стаміўшыся ў дарозе,
Сюды прыходзіць,
Каб набрацца сілы.
Пап'е вады, твар, рукі абмывае,
Аддаўшыся ў думках таямніцы,
Задумліва глядзіць на кроплі-слёзкі,
Што так даўно бруяць
З святой крыніцы.

І хочацца малому і старому
З святой вадой узяць жывінку,
Каб адступіліся хваробы і няшчасці,
Каб гора адпусціла на хвілінку.

МАЯ БАЦЬКАЎШЧЫНА

Куды б не закінула доля мяне
(а часта мяне закідала),
Звяртаюся ў думках заўжды да цябе,
Зямелька мая дарагая.

Стаіць прад маімі вачыма той дом,
Дзе маці мяне гадавала.
І чую выразна царкоўны той бом,
Малітву, што ў душу запала.

Куды б не закінула доля мяне -
Заўсёды вярнуся дадому.
Бацькоўскі парог мой шлях не міне.
Я з радасцю тут сцішу стому. *(1997)*

ВОЛНЫ ЖИЗНИ

Ветер капризно и нежно
Целовал лицо мне.
Светло и радостно
Стало жить на земле

Солнца луч затерялся
Золотой на руке.
И плыву я по жизни.
Как по бурной реке.

Жизнь – река неспокойна,
Разозлится – и вниз
Полетел с головой, и закружит.
Я – оторванный лист.

Так швыряет, бросает
О камни, не даёт даже всплыть.

Гасит мысли, желанья.
Путь мой – чёрная нить.

А проснусь рано – утром -
Волны жизни молчат.
Рядом спит моя память.
Нет мне шагу назад.

Пришёл вечер, забросил
На вершину меня.
И несёт в счастья омут,
В омут жизни, сквозя.

То прилив, то отлив
В моей жизни – реке.
Солнца луч затерялся
Золотой на руке…

ПРОЖИТЫЕ ГОДЫ

Первым холодком осенним
Несёт с опустевших полей.
Мы сидим у камина в пустующей даче:
- Ты мне рюмку налей
Да скажи, как живёшь-поживаешь,
Друг тех радостных дней,
Когда вместе гуляли, вместе водку пили,
Как девчонок любили, на свидание шли?
- Что сказать тебе, милый?
Видно, кровь уж не та.
Как весёлая птица, улетели года.

Подарили седины,
Сердце бьётся не так.
А в бессонные ночи
Подаёт жизнь свой знак,
Что пора, брат, собраться,
Подвести годам счёт,
Что уже внуки большие,
Отправлять их в полёт.
Ну, а сам я тихонько
На закат смотрю вдаль.
Что хотел - в жизни сделал.
Ничего уж не жаль.

Май 2004г.

***

Хацела б я па вечарах
У сваім утульным цёплым доме
Сядзець і слухаць, як на дах
Сядаюць птахі, мроіць долю.

І задаволенаю быць
Сваёю доляю-юдоллю.
І ў крэсле да агменю плыць,
Глядзець, як полымца сваволіць.

Каханы муж... А вось і ён:
«Твая вячэра, дарагая».
Любімы з клёцкамі булён.
Мой любы так мяне кахае

Бакал сталовага віна,
З лімонам чай, чырвоны яблык.

Я так сядзела б давідна,
А ўсё астатняе... да д'ябла.

Хацела б я па вечарах...

СИРЕНИ ВЕТКИ ХМЕЛЬНЫЕ

Умчались ветры зимние, уснули снеги белые,
Опять стучит-стучит весна,
А я стою у зеркала, а я смотрюсь у зеркало-
Не волосы, одна лишь седина.

Когда-то ветки хмельные, сирени ветки белые
Звали на тропочку меня,
Где целовал и обнимал, любимой нежной называл,
Сползала с плеч косыночка моя

Сирени ветки белые цветочки все осыпали,
Прошла и молодость моя.
А я смотрю на тропочку,

Где ходишь ты, торопишься,
А рядом в садик внученька твоя

Платочек тот запрятанный
На плечи вновь наброшу я.
Лебедушкой по тропочке пройду,
Быть может мне ты встретишься,
Легонько так поклонишься,
А я как будто крылья обрету.

Сирени ветки хмельные…
Сирени ветки белые…

ХРИЗАНТЕМЫ

Срываю ветку хризантемы
И горький запах ощущу.
Вот уж и осень, и печали,
Но грусть я в душу не пущу

Смотрю на цвет я с удивленьем:
Вот жёлтая, малиновая и бордо.
А вот кирпичная и неприглядная,
Но нравится она мне всё равно.

Вот нежно - кремова головка –
В такт ветерок её клонит.
А эта, скромная золовка,
Не каждого она и вдохновит.

Ушли цветы из грядок, огородов,
А хризантемы радуют наш глаз.
И ветер с холодом, с морозом
Им нипочём, они глядят на нас

И говорят: «Не поддавайтесь стуже,
Живите разнообразно и цветно,
Букетик хризантем поставьте на окошко,
И в сердце станет радостно, светло».

Декабрь 2004

Царква ў Пружанах, Сабор Аляксандра Неўскага, Вернікі збіраюцца да вячэрняй малітвы. На вуліцы стаіць пачатак лета з кветкавай прыгажосцю, з ветрыкам-гулякам. Дзверы ў храм адкрыты, і яркае заходзячае сонца гаспадарліва заглядае сюды, зліваецца з пазалотаю ікон, іграе на падсвечніках, перабягае на полымца свечак і застаецца ў ім.

Ціха ў храме, ціха і ў яе на душы. Погляд гэтай жанчыны звернуты ў глыбінныя пласты памяці, душа раскрыта для Бога, у якога яна просіць ёй яшчэ доўга вось так прыходзіць сюды, шаптаць словы сваёй малітвы, якую яна даўно ўжо склала для сябе і завучыла.

Гэтая малітва за дзяцей і за ўнукаў, якіх яна, дзякуй Богу, прыждала.

Нячутныя словы ляцяць увысь, выпрошваюць дапамогі дзецям у цяжкі час, просяць здароўя на жыццёвым шляху, падтрымкі і настаўлення ў Вялікай Заступніцы.

Жанчына моліцца за дзяцей сваіх. А як жа інакш. І толькі як бы праменьчыкам той свечачкі прашэпчуцца словы аб сабе і зноў перабягуць на дзяцей, на праблемы іх жыцця.

- Даруй і пашлі – шэпчуць губы жанчыны. Постаць ніжэй і ніжэй хіліцца ў паклоне.

Гляджу на жанчыну і думаю, што вялікае шчасце вось так, па-зямному, зварочвацца да Бога, адкрываць яму душу, маліцца за сваіх родных і блізкіх, што сёння і заўтра царкоўны звон пакліча да сябе, дасць ачышчэнне і ціш душы.

Гаспадарлівае сонца адумалася, што загулялася ў храме, хуценька збірае свае праменні і адпраўляецца за край неба.

Царква напаўняецца вернікамі. Гучыць малітва. Ідзе вячэрняе Богаслужэнне.

СЛОВА ДУШИ

Я часто обращаюсь к Богу,
Прошу, молю его о том,
Чтоб дал здоровье, дал надежду,
Помог во многом, а потом ...

Ещё прошу его о счастье,
О дне сегодняшнем прошу,
Чтоб обошли меня несчастья,
И о спокойствии молю.

Не оставляй, Господь, безвинну
Душу заблудшую мою.
Не виновата я, что поздно
К тебе молитвы свои шлю.
Побудь со мной, Господь, немного...

Февраль 1990г.

***

Калі б хто змог
Адтуль вярнуцца
І расказать,
Як там жывецца:
Ці ходзяць ногі,
Ці сэрца б'ецца?
А людзей вочы
Ці свет той бачаць?
І словы іх за хлеб удзячаць?
І колькі спіць там чалавек,
І што ён робіць, і што за працу
Ён там заробіць?
А можа ўсё навек згасае?

І чалавек душы не мае?
І ўсё навекі замірае...
І толькі дрэва вырастае,
А птушка ранне сустракае.
Жыццё - імгненне. Трэба даражыць
І як мага паўней пражыць!
Дарогу к Богу пралажыць.

ЗАБЫТЫЯ СЦЕЖКІ

На лужку маленькім
Засталіся стажкі сена.
У хаце зімна-зімна,
Пад павеццю – ні палена.

І торфу брыкеты
Ярка адгарэлі.
Гады ў адзіноце
Ужо даўно струхнелі.

Дзеці падрасталі,
Моцы набраліся.
Ад маці радзімай
У горад падаліся.

Там укараніліс,
Кватэры свае маюць.
У мацярынску хатку
Рэдка заязджаюць.

У малітве зложыць
Стомленыя рукі:

- Не едзеце самі -
хай прыедуць унукі.
Я для іх гадую
Парсючка, кароўку.
На абрус бялюткі
Пастаўлю загатоўку.

Агурэц, капуста
І літровік з салам.
Толькі прыязджайце,
Ёсць яды навалам.

На вас надзіўлюся
І сама, і людзі.
Хутчэй адгукніцесь,
Не рвіце стары грудзі.

Ціха пагаворыць
Сама з сабою маці.
Сэрцам і душою
Дадому будзе звацi.

МАМЕ

Ты с годами, мама, поседела,
Волосы белым-белы.
Ты с годами, мама, постарела,
Дни, быть может, сочтены.

Обниму, родную, тебя за плечи,
Голову свою к тебе склоню:
"Что стоишь, качаясь, тонкая рябина" -
Тихо-тихо я тебе спою.

Ты любила, весело блеснув глазами,
Песни с нами петь по вечерам.
Для тебя, моя любимая, родная,
Всё, что я имею в жизни, я отдам.

Дам тебе спокойствие и солнце,
Дам тебе весёлый ветерок,
Дам тебе я тёплый полушалок,
Только не грусти ты, мой дружок.

Не грусти, что дней осталось мало,
Не грусти о детях вдалеке,
Не грусти, что годы все уплыли,
Как та лодка по реке.

***

К тебе одной летит моя мечта,
К тебе одной душа моя стремиться.
Ну почему ты далека?
Кто дал нам право разлучиться?
А у нас цветёт сирень
И тополиный пух везде кружится.
Пусть завтра придёт новый день
И даст надежду не журиться.
Всё тот же в доме телефон,
Но он молчит, ждёт воскресенья.
Услышу голос твой и смех,
Слова любви и утешенья.
Наверно, так устроен мир...
Судьба и потому судьбой зовётся,

Что испытанья принесёт,
Потом - вмиг счастьем обернётся.

***

Хацеў бы я па вечарах...
Л.Дранько-Майсюк

Хацела б я па вечарах
Прыходзіць у сваю кватэру,
Каб сустракаў мяне мой муж
І падаваў мне цёплую вячэру.
На плечы клаў мне стомленыя рукі
І цалаваў пяшчотна мяне ў скронь.
Чароўнай музыкі ліліся хай бы гукі,
Гарэў ціхутка ў каміне агонь.
Спакой і ціш агортвалі б мне душу,
У згодзе, у любові пражылі б
Не год, не два,
Але такая ў мяне доля - мушу
Пражыць у адзіноце я адна.
І ўсё ж на долю не пішу я скаргі,
Тугою цяжкаю я не нуджу,
З благаслаўленнем дзень сустрэну новы
І ў далі ясныя гляджу.

МАГИЯ ЦВЕТА

Красный цвет… Как много о нем сказано и как мало мы о нем знаем. А ведь он монарх среди всех цветов, богат и изобилен.

Красный – это власть и величие. Знамена, флаги - это стремление к победе, это знак борьбы. Нам очень знаком этот цвет.

А в Византии только императрица имела право носить красные сапожки. Император подпоясывался красными поясами и восседал на пурпурном троне. Во многих странах женщинам обвязывают кисть руки красной ниткой – чтоб не болеть и чтоб не сглазили.

В Древнем Египте богов и мужчин рисовали красной краской или красно-коричневой, в диких племенах мужчины раскрашивали себя красной краской, считая этот цвет символом раскаленного солнца и огня.

Швейцарский ученый Лютер считает, что людям, уделяющим внимание красному цвету, присущи сила воли, лидерство, агрессивность, энергичность и вместе с тем автономность. Вспомним о перстнях с красным камнем.

Основоположник теории цвета немецкий поэт и ученый И.В.Гёте считал красный цвет очень серьезным и вместе с тем невыносимым – звал к борьбе, насилию.

Медики считают красный цвет теплым и раздражняющим, он стимулирует мозг, эффективен для лечения меланхолии, депрессии, упадка сил.

Специалисты утверждают, что красный помогает вырабатывать красные тельца в печени при потерях крови, способствует выведению ядов из организма, убивает вирусы, снижает воспаление.

В дамских романах красный цвет – это «животная страсть». Под воздействием красного цвета усиливается волнение, нервное напряжение, учащается пульс,

увеличивается артериальное давление, учащается дыхание. Может поэтому белье красного цвета полезно при женских заболеваниях.

Импульсивные холерики любят красный, это их цвет, он цвет «быстрый», в окружении красного время бежит быстрее. Владельцы бистро знают об этом, стены покрашены в красный, шторы, обои, скатерти, салфетки, одноразовая посуда, столы, стулья, меню, люстры – красного цвета, который повышает аппетит, возбуждает его. Хозяин знает, что посетитель среди красного чувствует, как быстро бежит время, что ему нужно спешить, чтобы не опоздать.

Влюбленный дарит розу красного цвета, ожидая любви от девушки.

Жизнь идет, мы не замечаем, в какой магии цвета мы живем. Но призадуматься стоит.

Это не переписанный откуда-то материал, а собранный по маленьким крупицам, постепенно дополняемый, это интерес к теории цвета. Далее мы пропутешествуем по магическим каналам синего цвета.

ДЗІЎНАЯ ХВАРОБА

Неяк кажа бабка дзеду:
- Падлечыцца я паеду
У санаторый – пансіянат.
Можа, будзеш ты не рад,
Але еду я і ўсё.
Няма моцы, так знасілась

Сэрца – сэрцайка маё,
Як той стары чаравік,
Не дыхнуць,
Не падняць рукі,
У грудзях забіты цвік.
Стары патыліцу пачухаў:
Цяжка будзе, шмат скаціны.
(І навошта толькі слухаў)
У хаце вось работа,
А ўжо сілы, моцы добрае не маю,
Не хаджу, а шкандыбаю.
Бабка часам тым злажыла
Усе рэчы, дакумент.
Не забыла пра парфуму,
Можа, будзе і ёй мамент.
А мамент чакаў нядоўга,
Прыехаў хворы з Івянца
Лячыць пячонку, лячыць ныркі,
Узяў бутэлечку вінца,
Каб пагутарыць з кабетай,
Пазнаёміцца на час,
Абсудзіць той ціск, дыету,
У сталоўку калі ісці,
За масаж колькі нясці.
Павялося так у хворых
Кожны вечар каратаць.
У чарзе да тэлефону
Няма часу пачакаць.
Стала бабка так вясёлай,
Что ажно трасецца жывот.
П’е віно, есць шакалады,
Бо не быў мужык той жмот.
Глядзяць у вочы “строяць глазкі”,

У кіно, на танцах не відаць.
І такія ў іх ласкі -
Сэрца, ныркі не баляць.
Апраўданнне яны маюць:
- Наш узрост ужо не адняць,
То на хуткім бегу часу
Дайце ўдосталь пакахаць.

Санаторый “Надзея”

ЛЕБЯДЗІНАЯ ВЕРНАСЦЬ

Гарадок наш невялікі, але ёсць у ім шмат цудоўных месц, да якіх быццам прырастаеш душой, міжволі становячыся іх палоннікам і паклоннікам. Вось і сёння мяне пацягнула паглядзець на водную гладзь гарадскога возера. Я люблю там сядзець на лавачцы ў густой засені дрэў і цешыцца спакоем і цішынёй.

Але сёння чамусьці не сядзіцца. З памяці выплыла падзея, якая пакінула ў сэрцы незабыўны след болю і захаплення — перад прыродай і чысцінёй вернасці велічных птушак лебедзяў, якія дружнай сям'ёй жылі на востраве ў цэнтры возера: ён, яна і некалькі зусім яшчэ маленькіх і нязграбных дзетак. Штодзень у вызначаны тэрмін дружная чародка прыплывала да берага, не палохалася людзей — падбірала на вадзе кінутыя ёй кавалачкі хлеба.

У той ранак таксама ўсё было, як раней. Лебядзіная сям'я ціха і спакойна падплыла да берага. Гаспадар — самы вялікі і прыгожы лебедзь — плыў крыху збоку, быццам аберагаючы сям'ю ад неспадзяванай бяды.

І ён, як аказалася, меў рацыю: раптам да чародкі накіраваўся малады і, відаць, нахабны лебедзь, — пачаў клікаць лябёдачку, падплываючы ўсё бліжэй і бліжэй. Але

важак не даваў яму наблізіцца, не падпускаў. Малады, паспрабаваўшы падплыць то з аднаго боку, то з другога, раптам кінуўся ў бойку. Птушкі дзюбамі ўчапіліся адна ў адну, распластаўшы па вадзе крылы, біліся моцна і бязлітасна. Малады лебедзь быў, відаць, мацнейшым. Ён наступаў: біў саперніка, ірваў яго пух і пер'е. Але і той не здаваўся, — мужна абараняў, не жадаючы аддаваць другому, сваю палавінку. Маленькія птушкі дзіка кідаліся вакол маці.

Па беразе бегалі і крычалі жанчыны, мужчыны назіралі за бойкай моўчкі, некаторыя пстрыкалі фатаапаратамі. Але калі ў вялікага, акрываўленага лебедзя сілы пачалі здаваць, калі ён аслабеў і крылы яго абяссілена абвіслі, адзін з мужчын не вытрымаў: кінуўся ў ваду, каб разняць, расцягнуць у розныя бакі птушак

Мы моўчкі назіралі за ўсім з берага. Малады лебедзь, убачыўшы падмогу свайму саперніку, некалькі разоў працягла крыкнуў і паплыў у бок Купліно. Паранены, але непераможаны, важак перапалоханай чарады павёў сваю сям'ю да вострава. На вадзе белай прасцінай паласкаўся пух.

Усе на беразе прыціхлі, задумаліся. Кожны быццам заглянуў у сваю душу. Людзям бы павучыцца ў птушак такой любві і вернасці...

ЦЫКЛ "ЖАНОЧЫ ЛЁС"

Боль сэрца

Утульны пакойчык. На стале кніжкі, стосік сшыткаў. Я сяджу на канапе і моўчкі чакаю працяг размовы. Кубачак гарбаты дрыжыць у руках гаспадыні.

Часам яна паглядае ў акно на бель зімы. Гэта яе як бы супакойвае. Яна працягвае гаварыць пра той час, які нанёс яе сэрцу вялікі боль, зрабіў яго хворым, неспакойным. Яна не асуджае, не папракае, а ўспамінае так усё, як было.

Муж прыйшоў з работы нейкі сур'ёзны, задумлівы. Вячэраў без ахвоты, не падняў вачэй і не падзякаваў, калі выйшаў з-за стала. Нейкая трывога пачала біць яе нястрымна, не правяраліся сшыткі. З яго пакою чуліся крокі туды-сюды. Раптам яго постаць з'явілася на парозе, рашуча, як бы адсякаючы, ён вымавіў: "Я цябе пакідаю. Еду да другой жанчыны. Забяру тое, што лічу патрэбным". І пачаў пералік гэтай патрэбы. Атрымлівалася, што жонцы і дзецям нічога не трэба, а вось яму для новага жыцця многае спатрэбіцца.

Усе гэтыя словы даходзілі бы праз вату, у вушах гучала толькі фраза: "Я цябе пакідаю", ды ныла, пякло болем сэрца, а раней жа ніколі так на балела. За што? Чаму? Можа, дзень такі, можа памылілася, недачула. Але ж ён гаворыць, працягвае гаварыць. Вось, паедзе, канчаткова вырашыў, пэўная надзея на другую. І не таму, што тая маладзейшая, што больш да спадобы, відаць, перагарэла ўсё да яе, сённяшняй, плануе з будучай жанчынай.

Ціха слухала, ні слёз, ні папрокаў, толькі рука трымала сэрца, якое не магло, не хацела мірыцца са страшнымі словамі здрады. Прыйшла сумная думка: і каб у маладыя гады, то зразумела. А гэта ў другой палове жыцця, калі наперадзе менш, чым ззаду.

Муж часцей і падоўгу затрымліваўся перад люстэркам, старанна і падоўгу падбіраў, завязваў

гальштук, разглядаў свой твар, дзівіўся на сябе. З работы стараўся хутчэй папасці ў свой пакой і там закрыцца, схавацца ад яе, застацца аднаму са сваім раптоўным каханнем – сустрэчай. Ён быў шчаслівы і радасны, што тая, другая, вось як яго ацаніла, выдзеліла, адчула, што ў яго ёсць сіла і маладосць. Часта дадому муж прыносіў новыя рэчы і складаў у саквояжык: рыхтаваўся да ад'езду.

І паехаў. Пакінуў жонку, дарослых дзяцей (яны зразумеюць яго душу), унукаў. Яе жыццё стала прыкрым, самотна глядзела на белы свет, не было асалоды і ў працы, з нейкай помстай парэзала на дзве часткі фоткі з альбома: яна і ён, каб усё асобна.

Часу прайшло мала, як цяпер ужо былы муж вярнуся назад у хату. Нейкі знікшы, пануры, у нясвежай кашулі. Гаварыць многа не хацеў: "Новая запатрабавала грошы на еўрарамонт, а тут і сын вярнуўся з арміі, яшчэ ёй захацелася дачу каб ён прадаў, выкрылася яе жаночая хвароба. Не зладзілася, не прыцёрлася. Вярнуўся".

Пачалі жыць па-ранейшаму. Па-новай распісаліся, клопат аб ім, сям'я, праца – час бег.

Мала таго часу прабегла. Лёс распарадзіўся па-свойму: нядоўга прыйшлося яму хварэць.

У прыгожым месцы пахавала яго жонка і дзеці. Прастор. Кветкі, усё дагледжана і прыбрана. Маленькая лавачка, на якой можна пасядзець і падумаць. Але што тут думаць: сэрца ўсё прасціла, толькі вось балець пачало пякуча...

Кара лёсу

Кажуць, быць прыгожай жанчынай – гэта вялікае шчасце, гэта сам Бог пазначыў сваёй міласцю.

А яна, гэтая жанчына, была на самай справе прыгожай. Абаяльная сама і імя мела ласкавае – А-ню-та. Так і хацелася яго вымаўляць працягла, каб яно лашчыла сэрца, грэла душу. А вока тым часам з замілаваннем глядзела на яе зграбную постаць, на загарэлыя ногі. І пята ў яе была кругленькая, утульна ўладкоўвалася ў басаножак без задніка, а маленькія пальчыкі неяк сарамліва выглядалі на свет з-пад белай скуры шыкоўнага абутку.

Рукі вышэй локцяў былі не поўныя і не худыя. Анюта любіла, каб яны былі адкрытыя як і шыя, на якой заўсёды пералівалася залатая цэпка ці матава паблісквалі пацеркі з натуральнага каменя. Пра грудзі і гаварыць боязна. Па спіне сцякалі саламянай хваляй густыя валасы. Іх яна спераду гладка прычэсвала, і гэтая прычоска надавала твару нейкую ўрачыстасць і строгасць. Ды і вочы – сам блакіт – глядзелі сур'ёзна і вывучальна. А бывала так, што развяселіцца, звонка-звонка засмяецца, паказаўшы белыя, бы цукар, зубы, а з вачэй градам так і сыплюцца іскрынкі. Яны тут жа запальваюць вакол сябе ўсмешку людзей і добры настрой. І нейкі ток пранізвае цела, яно дранцвее, становіцца непадуладным. Ты заміраеш на месцы і любуешся гэтай мілай жанчынай. О, гэтую жанчыну я даўно ўжо кахаў, яшчэ з дзеўкаў, але лёс мне паказаў вялікую дулю, пасмяяўся з мяне, як мог, наздзекваўся: я жыву ад яе праз плот, маю свой дом, жонку, дзяцей. Мой пушысты кот часта спіць у яе на прыполе, калі яна

сядзіць на сваім ганачку на зыходзе сонца. Горш тое, што сама Анюта глядзіць на мяне, як на звычайнага суседа. А можа інакш?
Вось і жыву з гэтай прыгожай адзінокай жанчынай ужо шмат гадоў побач і не знаю, як утаймаваць сваё сэрца, прывесці яго да нармальнага рытму і ціску.
Можа, у вас знойдзецца спачуванне і адказ?

НЕ ЦЯЧЭ РАКА НАЗАД

Разамлелае сонца быццам застыла ў нерухомай вышыні. Не было чым дыхаць, пот каціў градам. Люся сядзела на лаўцы школьнага скверыка і чакала яго, свайго першага ў жыцці мужчыну. Час ішоў марудна. Яго ўсё не было і не было. Яна ўжо пачала хвалявацца: няўжо не вырвецца і не прыйдзе? Бацька ж абяцаў яго адпусціць для размовы. Вайсковая часць побач, нейкі плот толькі раздзяляе іх. Яе Валодзя служыць тут, нясе тэрміновую службу ў пагранічніках. А пагутарыць ой як трэба. Яна расказала бацькам, праўда, без падрабязнасцей, што стала жанчынай у гэты выпускны баль, што больш у гэтым віны, а можа, настойлівасці было ад яго, музыканта вайсковага ансамбля. Знаёмы яны даўно, яго служба надыходзіць к канцу, хутка яму ўжо ехаць дамоў, у Львоў. Люся прыказала яму напісаць маці пісьмо, паслаць яе фотакартачку. Ды і сама склала пісьмо для Валодзевай маці, не пашкадавала ліслівых слоў аб яе сыне, напісала, што жыць могуць у яе бацькоў. Напісала, але не адаслала, бо чакала сустрэчы з хлопцам-салдатам. А ён затрымліваўся, бо стаяў у кабінеце камандзіра, выцягнуўшы рукі па швах. За сталом сядзеў і бацька Люсі, ён маўчаў, за яго гаварыў

камандзір. Валодзі даваўся тэрмін для таго, каб распісацца з Люсяй, каб усе непрыемнасці, якія яго могуць чакаць, былі закрыты загсам. Ніхто не сказаў і слова аб яго выдатнай службе, пятно-пляма лажылася на яго сумленне за нестрыманасць да дзяўчынкі-выпускніцы. Выходзіла так, што яму, байцу-пагранічніку, трэба парадніцца вось з гэтым, у пагонах са звёздамі, стаць зяцем вайсковага начальства. Ну і Люська! Што ж яна нарабіла! Так цалавала, так спяшалася напаіць яго хмелем свайго цела, што ён паддаўся хвалі, якая захапіла яго волю, кінула ў пропасць пачуццёвага агню. Сам вінаваты, не стрымаўся, сам і адказвай за свой учынак. А што адказваць, калі за яго ўжо ўсё рашылі. Вось засталося толькі Люсі расказаць, а хутчэй за ўсё, яна знае аб рашэнні бацькі. Нельга дапусціць, каб адзіная дачка мела хоць якую-небудзь парушынку на рэпутацыі. Валодзі здалося, што ўсё будзе добра і прыгожа, Люся яго любіць, бацькі яе яго прымуць, як роднага сына, ён жа неблагі хлопец. Гэтыя думкі круціліся ў галаве, яны нейкім важным пластом накладваліся на самае галоўнае: у яго ёсць дзяўчына, студэнтка педінстытута, яна зараз у дзіцячым аздараўленчым лагеры зарабляе капейчыну. Прыгажуня, з ямачкамі на шчоках, з сінімі-сінімі вачыма, з валасамі – ільном. Сур’ёзная і гордая, яе любіць уся рота, увесь ансамбль. Калі хто атрымае пасылку, дык самае смачнае для яе прыхавае. Як жа ёй сказаць аб сваёй здрадзе? З ёю нельга хітрыць, трэба праўда. За што ж так Люся мяне пакарала? Яна ж знала аб маім каханні. Чаму ж я пайшоў за ёй, паддаўся і пра ўсё забыў?

Нейкая нядзеля, другая прабегла хутка. Нават касцюма не купілі, быў у салдацкай форме. Люся ўся сіяла, яна не заўважала нічога і нікога. Яна “адбіла” Валодзю хутка і лёгка, вось ён ужо і муж. Маці, бацька, некалькі гасцей павіншавалі, пасядзелі за сталом, пакрычалі: “Горка”. Валодзя пабыў з жонкай час, адведзены яму як маладажону, і вярнуўся ў часць даслужыць месяц – другі.

Часта думкі нейкім сумам набягалі на яго, рабілі нярвовым, злосным, пісьмо-адказ ад колішняй сваёй каханай захаваў пад пагон, перачытваў, нават радаваўся, што яго пісьмо да яе не дайшло, што яна нічога не знае. Але яна знала, што ў іх з Люсяй атрымалася, прачытала з пісьма, не знала толькі дзень іх вяселля. Яна бачыла, як увіхалася гэтая Люська-школьніца каля яе Валодзі, але надзея на сілу кахання была мацней за рэўнасць, падазронасць. Вось і адказ напісала звычайны. Гэтым як бы пакідала за сабой і ім надзею, пакідала магчымасць на сустрэчу, на вяртанне.

Жыццё ў Люсі з Валодзем не заладзілася. Дайшло да таго, што пабіў Валодзя свайго цесця-начальніка, выбіў яму сківіцу, накрычаў на цешчу, пакінуў жонку і пайшоў на кватэру, бліжэй к заводу, дзе ўладкаваўся працаваць. Люська бегала, звала дамоў. Ён не вярнуўся. Сышоўся з жанчынай, сыходзіў ад яе, зноў вяртаўся. Ён шукаў сваю беларусачку з сінімі вачыма. Не знайшоў.

Знайшла яна яго цераз сваю аднакурсніцу, калі прыехала на курсы. Пры размове пачалі ўспамінаць знаёмых, хто дзе працуе, жыве. Валодзя жыў побач. Заспяшаўся на сустрэчу. Абое хваляваліся, нічога не гаварылі, глядзелі і трымаліся за рукі, як некалі. Можа

што б і атрымалася з іх сустрэчы, але ў яго хлынула кроў, заліла ёй твар, рукі, напоўніла яе сэрца страхам і нараканнем “Не цячэ рака назад, а цячэ наперад” – увесь час думалася ёй.

Тая сустрэча была першай і апошняй. Кожны з іх зразумеў: разам ім не быць.

СКОЛЬКО ИХ ЕЩЕ У НАС?

Наши поздние драгоценные годы. Как быстро они летят. Только что было утро, а вот уже вечер, только было начало месяца, а вот уже последние его дни, только что начинали жить в новом году, а уже пора его провожать, встречать новый год. Что принесет этот год, чем порадует и удивит? О грустном не стоит думать. Старость на то и мудра, что умеет оценивать, взвешивать прожитое. Большинство имеет спокойствие и благополучие. Нельзя думать: «Вот, мне уже мало осталось». Надо каждый день встречать с радостью и благодарностью. В поздний период жизни нужно быть таким же творческим и жизнедеятельным. Многие уходят в себя, создают свой ограниченный мирок, одинокий, бедный, незащищенный. Замечают излишне мелкие обиды, копят их в себе, заставляют себя жить по каким-то установкам: «Это можно, нужно, а это нельзя». Во всем нужна мудрость, она накоплена за жизнь, стоит применить ее сейчас. Радуйте себя, а не ограничивайте мрачными мыслями, завистью, переликом своих болезней и недугов. Впереди целая жизнь, да, жизнь, ведь каждый прожитый год – это этап пути. На этом пути все время принадлежит нам, это время надо

наполнить смыслом, поддержкой, пусть и взрослым детям, внукам, общением с природой, созерцанием ее красоты и вечности. Немолодой возраст имеет свои ценности, нужно их рассмотреть, чтобы прожить долгую и здоровую жизнь, иметь в поздние драгоценные годы положительный настрой.

РАДНЯ

Мой бацька – Васіль – быў чалавекам заможным, зборлівым, запаслівым. А яшчэ ён быў "единоличником". Да нас прыходзілі нейкія агенты, каб мы заплацілі падаткі за зямлю, за каня, за гаспадарку, за хату. Маці галасіла, калі нас абіралі. Мы, дзеці, прыціхалі, забіваліся ў куток. Бацька панура сядзеў за сталом, палажыўшы стомленыя рукі перад сабой. Калі арганізаваўся "колхоз", то ў нас забралі многае, нават конскую збрую. Бацька балюча гэта перажываў і накідваўся на работу з новай сілай. Маці хавала каліту, кашалёк з натуральнай скуры з многімі дзяленнямі, у кішэню бацькавай брываркі. Мы зналі, што там грошы і ў чырвонай хустачцы залатнікі – залатыя манеты. Гэты "капітал" быў на чорны дзень. Бацька адбудаваў вялікі дом, прыхапіўшы да яго кусок зямлі аж да рэчкі, пасадзіў сад, на той час рэдкасць, прасторны хлеў, прыбудоўкі, павецькі, купіў сячкарню, мы мелі свае жорны – малолі зерне на муку - мелі некалькі кароў, цялушак, коней. У нас быў свой калодзеж, мы не бегалі, як суседзі, за вадой па вёсцы. Бацька купіў часы насценныя з музыкальным боем. У нас быў патэфон і

пласцінкі: “Кукулечка”, “Гарэлі калхозы”, былі песні на нямецкай і польскай мове.

Бацька Васіль, або Базыль, меў некалькі гальштукаў, і мужчыны прасілі іх у яго на вяселле. Яшчэ прыходзілі да яго стрыгчыся, бо была ў бацькі свая машынка і вялікая складная брытва ў скураным футляры. Для нас, чатырох дзяўчат, бацька купіў швейную машынку “Зінгер”. А потым у бацькі быў “ровэр”, быў мапед, быў матацыкл. Бацька першым усё купляў, першым стараўся мець і гэтым ганарыўся, бо ўмеў збіраць і берагчы капейчыну. Маці ва ўсім была яму падмогай, ён гэта цаніў і любіў сваю Маню да апошняга. Слязіна, якая выкацілася з-пад закрыўшагася павека, была, мабыць, шкадаваннем аб тым, што пражыў толькі 76 гадоў. А быў моцным, як той дуб, як тое дрэва, што мог закінуць на плячо і несці доўга і крэпка.

Музыка для бацькі была ўсім. Ён заводзіў ручку патэфона, ставіў пласцінку ў радыёлу, мацней рабіў гук радыё на сцяне, уключаў тэлевізар – сам лажыўся на “дыван” і пасвістваў. Маці крычала: “Васіль! Пасаромеўся б дзяцей”. Бацька весела смяяўся і яшчэ мацней пасвістваў – любіў і цаніў жыццё.

Бабулю Ганну, сваю любімую бабулю, маміну маці, помню вельмі добра. Дзеда ўжо не было ў жывых, яна жыла адна ды мы, унукі, дзеці Марыі, Вані, Валі. Аляксей жыў ў Ленінградзе, Пеця яшчэ не быў жанаты. Воля жыла ў Востраве, потым – Уцёс. А памерла на Украіне ў сваёй дачкі. А Вера жыла ў Польшчы. Гэта сем дзяцей выхавала баба Ганна, мела многа ўнукаў, была вельмі прыхільнай да нас. Любіла мяне за мой голас. Я залазіла на самае высокае дрэва і спявала ўсё

тое, што бачыла, што складаў у словы мой розум. Чаромха каля бабінага акна белым воблакам укрывала мяне ад спёкі, давала мне мары і любоў да жыцця. Так, я ўжо тады любіла жыццё, хацела вырасці хутчэй і быць прыгожай і здаровай, бо была худой і хваравітай. Бабуля паіла мяне малаком і раніцай прыносіла з-пад яблыні яшчэ росны "белы наліў". Яблыкі люблю да гэтага часу. Люблю і помню сваю бабулю з Замошша, бачу перад сабой усю яе сядзібу, заможную і дагледжаную.

Вера... Вераніка... Маміна сястра. Вайшэвіч – дзявочае прозвішча. Служыла ў арміі Крайнова. Выйшла замуж за паляка, пражывала ў горадзе Жары, ваяводства Зялёна Гура. Была ў гасцях у 1953-1955г.г. Запомніла яе прыгожай, танклявай, з укладзенай прычоскай. Маці гаварыла, што яе муж – капрызны. Я вяла перапіску з імі яшчэ студэнткай, потым сувязь перарвалася. Хацелася б знайсці сваю цётку Веру праз Чырвоны Крыж...

У Мінску пражывае мой родзіч з боку мужа – Здзіслаў Сіцька, аўтар шматлікіх матэрыялаў аб мінуўшчыне, аб гераічных людзях, пра Грушаўку, дзе выраслі і мае дзеці. У 1994 годзе часопіс "Беларуская мінуўшчына" даў яго артыкул "Да ценяў Касцюшкі". Асобай Касцюшкі цікаўлюся і я, ёсць свае даследванні. Здзіслаў заходзіў да мяне ў госці, калі працаваў у Міністэрстве і быў тут з праверкай. Я тады працавла загадчыцай чытальнай залы дзіцячай бібліятэкі, на руках было двое дзяцей, цяжкае матэрыяльнае становішча, не хапала самага элементарнага для жыцця, не атрымлівала асалоды ад працы без школы. На жаль, дапамогі мне і маім дзецям ён не зрабіў, на маю просьбу

не адклікнуўся. На мае жыццёвыя пагляды не зрабіў ніякага ўплыву, хоць і займаўся кінематографам.

Мой хросны суправаджаў дыпламатычную пошту ў Пякін. У памяці засталіся яго кітайскія падарункі.

ЦІ МОЖНА ТАК?

На працадуру сядзела некалькі жанчын, мужчына з газеткай у руках. Чарга няспешна пасоўвала да дзвярэй, з якіх выходзілі знаёмыя і незнаёмыя людзі, некаторыя віталіся, перакідваліся словам, пытаннем: “Як здароўе?”. К нашай чарзе дабаўляліся яшчэ людзі, вялі ціхую гаворку. Хутка да мяне дайшлі словы, што так вось жыццё распарадзілася. Але слухаць далей ужо не было як, мяне запрасілі ў кабінет. Тут мяне ўсадзілі на крэселка, ногі прыйшлося апусціць у ваду з лекамі, пасыпаўся пясок у часах, вочы самі прыкрыліся ад спакою і цяпла. А дзве маладзенькія санітарачкі працягвалі сваю размову, пачатак якой я пачула за дзвярыма. Гісторыя мяне ўразіла сваім трагізмам, я пачала даваць патрэбны ход нашай размове, раз-пораз ўставіўшы пытанні. Жанчына, аб якой вялася размова, была з бліжайшай вёскі, яе добра зналі, таму і прынялі блізка да сэрца ўсе падзеі. Некалі гэтая жанчына ўзяла да сябе жыць мужчыну, быццам, на кватэру. Што казаць, любіў ён выпіць чарку, мог і пабіцца нізашто з такімі ж, як ён, выпівохамі. Хаты не меў, аддаў быўшай жонцы, сам жыў у прыбудовачцы, адзеты быў з чужога пляча, але чыста, грошай многа не зарабляў. Вось і прыбіўся ён да жанчыны. Усе гаварылі, што яна нейкая не ў сабе, але з мужчынай зажыла спраўна. З’явілася і

гаспадарка, і соткі засаджвалі бульбай, і нейкае свінчо, і кароўка. А потым і дзіця нарадзілася. Дзяўчынка была. Ціхая, нейкая непрыкметная, у маці. Так і ішло іх жыццё. Памалу ўсё перайшло на плечы мужа, усё на яго рукі. Маці і дачка нічога ў доме не рашалі, не ўмелі, а можа і не хацелі, мужчына знаў, што купіць з яды, з адзежы, да якога доктара весці тую, ці другую. Людзі здзіўляліся яго пакладзістасці, самаахвярнасці. Іншыя гаварылі, што дабром гэта не скончыцца. Так яно і здарылася. За некалькі дзён згарэў мужчына. Ад чаго і як – ніхто не знае, бо да яго ўрача яны не вызывалі. Пасядзеўшы над ім, ціха ўтаропіўшыся ў полымя свечкі, пахаваўшы пры дапамозе суседзяў, яны як бы затаіліся ў доме. Потым маці прадала сёе-тое людзям, грошы пакінула на помнік, прыбрала дачку, сама пераадзелася ў чыстае. Іх бачылі, як яны двое накіраваліся ў бок ракі Бярэзіны. Ніхто благога не падумаў. Толькі рыбакі здалёк бачылі, што маці, узяўшы дачку за руку, увайшла ў раку, пастаяла, як бы развітваючыся са светам, і пайшла ўсё глыбей, вядучы за сабой і дачку. Так і забрала іх дваіх вада. Відаць, не змаглі яны без мужчыны, без яго апекі і падтрымкі, жыццё стала нялюбым.

Мы доўга маўчалі, працадура была закончана. На сэрцы застаўся смутак: "Чаму ж людзі так распараджаюцца сваім жыццём? Ці ж можна так?"

СИЛА МУЗЫКИ

Мелодия, как женщина, имеет свою загадку. Однажды услышишь, и она держит тебя в своем плену и

десять, и двадцать лет. “Полонез Огинского” для меня самая щемящая музыка. На Украине, в поместье госпожи Ганской (Бальзак) в маленьком ресторанчике для меня и сына Игоря звучал этот полонез в исполнении местного музыканта. А заказал полонез “золотых зубных дел мастер”. Он провожал нас по наказу мужа в Столин. Тишина зальчика, тяжелые шторы на окнах, внимательность собеседника и обслуги, сознание того, что здесь бывала Эвелина Ганская, делали звуки еще мощнее, загадочнее, проникновеннее, запоминающе.

КАНАЛ ОГИНСКОГО

Здесь я тонула. Отец ушел к шлюзу. Лодку носом он втянул в мягкую осоку, но вскоре она незаметно отошла от берега и начала отдаляться. Я выпрыгнула уже в воду, которая начала меня затягивать. Как выбралась, помню смутно. Зато помню хорошо Выгоновское болото с его легким шумом, печальным криком болотных птиц, мое мокрое пальто и испуганные глаза отца. Лодку нашли рыбаки. А отец сказал, что я буду долго жить. Вот и живу, слушая волнующие звуки “Полонеза Огинского” и вспоминая Канал Огинского.

От холода у деревьев обезумели глаза.
***
Зеркало – это друг и враг одновременно.
***
Душа и тело – два разных возраста.
***

Зависть – невидимый зверь, разъедающий человека изнутри.

***

Страсть что яд, она выжигает разум.

***

Время дорого. Чем же можно оценить его? – Жизнью.

***

Чалавечае вока...
Колькі табой бачана?
Колькі слез празрыстых
Табой страчана?

***

Вецер пад асенняй бярозай
Трасе лісце.
Выбірае прыгожае і цалуе –
Губы яго дыхаюць холадам зімы.

***

Ключ всегда оставляла в дверях –
Вдруг в дом зайдет счастье...

***

Не выбирай плохих подруг, приятелей – лучше заведи врага.

***

Беларусы – шчодрыя людзі. Раздаюць, дараць сябрам, суседзям, знаёмым нават тое, што і сабе дорага. Такая вось душа ў гэтага беларуса: чыстая і надзейная, без усялакай выгады.

***

Грошы маюць свае чары – з імі няма нудоты і адзіноцтва.

***

Годы, возраст и условность сброшены, как одежда у стены.

Мы знаем: нам нужна лишь малость...

Души порыв, как хрустальные цветы.

***

Все силы вышли. Пройден путь до края.
Сначала не начать его.
Так пусть душа
Легко летит до Рая,
Открыть ворота для ее.

***

Хвароба не пытае, дзе цябе сустрэць.

***

Море плещет о берег,
Бьет о берег волной.
Мы с тобой снова вместе,
Ловим брызги рукой.
Ветер нежно ласкает,
Солнце жаром печет.
На волне жизнь помчалась,
Не стоит, а течет.

***

Купіў ён ёй
Французскія духі
Мясцовага разліву.
Успыхнуў чырванню

Яе ўвесь твар,
І радасць паддалася дзіву:
Бо быў скупы ён, нелюдзімы,
А вось купіў духі,
Мясцовага разліву.

ТЫ ЖЫВІ

Не шкадуй таго, што ўжо прайшло.
Бо не вернеш і не перайначыш.
Ты жыві, як лёсам ужо пайшло,
Будзе добра ўсё, ты хутка сам адзначыш.
Сонца будзе шчодра ззяць над галавой
Усміхнецца рэчка, луг, ракіты вецце.
Ты жыві, як лёсам ужо пайшло,
Радуйся шчасліва ўсяму ў свеце.
Жыцця мудрасць дасць табе наказ,
Ціш душы, дарогі спакайнейшай.
Ты жыві, як лёсам ужо пайшло,
І шукай свет зоркі найярчэйшай.

***

"Если хочешь, чтобы тебя любили - люби!"
Сенека

Не встречайтесь с первою любовью.
Пусть она останется для вас
Синей птицей, улетевшей в небо,
Или свечою, догоревшей в поздний час.

Поднимаясь утром и на сон прощаясь,
Говорите милые слова
Той, которая давно уж с вами,

А не той, которая одна.
Не помчались к ней вы, не позвали,
А оставили на произвол судьбы.
Вот теперь считайте сердца сбои
И напрасно прожитые дни.

Август 1997г.

ФРОНТОВЫЕ ДОРОГИ

Дороги... Фронтовые дороги...
Как много по ним мы прошли.
Несли вы опасность, несли вы тревоги,
Мы вами, дороги, жили.

Друзей мы теряли, в боях оставляли
Лежать на родимой земле.
Чтоб завтра подняться в бою, во весь голос
Кричать: "За родную страну!"

Мы знали, что это - земля наша,
Дом наш и крепость,
Стоять будем насмерть, врагу не сдадим.
И падали в травы у самой дороги,
Но знали: тебя защитим.

Дорогой войны мы дошли до Берлина,
Пилотки мочили скупою солдатской слезой.
Тебе, моя родина, Победу дарили,
Гордились тобою одной.
И вот нас осталось совсем уж немного...
Фронтовые дороги давно позади.

Но если вдруг родине трудно и больно -
Мы встанем, и дети, и внуки -
Ты только нас, Родина-мать, позови.

Май 2003г.

ПОБЕДА

Ордена положили на почётное место,
Рядом сели седые давно ты и я.
Вспоминали войну и горячие вёрсты
И глаза застилала невольно слеза.
Как давно это было и как же недавно
Провожавши сказала: « Иди!»
И ни сна, и ни отдыха –
Только надежда
И желание победы в груди.

ЗБЯНТЭЖЫЛА "ПЯЦЁРКАЙ"

Поезд спыніўся. Я разам з усімі выйшла на прывакзальную плошчу, агледзелася, з радасцю ўдыхнула паветра родных Баранавічаў і рушыла да аўтобуса. Але вымушана была азірнуцца, бо пачула сваё імя. Перада мной стаяў высокі сур'ёзны мужчына ў светлым касцюме. "Добры дзень, Ніна Васільеўна. Рады вас бачыць. Вы дамоў? Сядайце, падвязу. Калі ласка".

Я збянтэжылася. Што адказаць гэтаму чалавеку? І адкуль ён ведае мяне? Я так рэдка бываю дома.

Добра ўглядаюся ў твар: дзесьці ў вачах хаваецца дзіцячая сарамлівасць, капрызна падняты вусны. Мой былы вучань! Гэта ж Толя. Вось дык сустрэча!

Памяць перакінула мяне гэтак гадоў на 20 назад, калі я маладой настаўніцай прыехала працаваць на Ляхаўшчыну. Да ўрокаў рыхтавалася заўсёды старанна, бо хацелася, каб вучні палюбілі мой прадмет, каб палюбілі і мяне. Здаецца, усё ішло добра. На ўроках ціха, вучні няблага адказваюць. Але што гэта? Толя ўжо на двух уроках не адказвае, сядзіць абыякавы, толькі зацятая капрызнасць на вуснах. Гэты клас я ведала мала, першы год з ім, і калі паглядзела на адзнакі, то ў Толі па маім прадмеце былі адны "тройкі".

І вось зноў урок. Зноў апытванне. Вучні адказваюць. Каго хвалю, каму раю падвучыць больш дасканала. Выклікала і Толю. Ён штосьці стараецца адказваць, без асаблівай ахвоты, каб была, як заўсёды тройка. Мяне раптам апаноўвае злосць: адкуль такая абыякавасць? Чаму? Хто вінаваты? Што здарылася?

Але спакойным голасам патрабую дзённік і стаўлю ... пяцёрку. Гляджу на Толю. На нейкі момант у яго вачах збянтэжанасць – сарамлівасць. Я – ні слова. Ён – ні слова. У класе на хвіліну здзіўляючая цішыня. Але я працягваю ўрок, хутка званок. Праз некаторы час на ўроку Толя падняў руку на адказ. На другі ўрок падрыхтаваў дадатковы матэрыял. А потым неяк зачытаў мне словы майго любімага Грахоўскага:

Калі прыходзіць неспадзеўна сталасць,
Каб не блукаць паміж дабром і злом,
Прайдзі выпрабаванне на трываласць,
На непахіснасць,
На разрыў, на злом.

Мабыць гэтыя словы былі для яго вельмі важнымі, калі сам знайшоў, сам выбраў. Сталі яны і для мяне

важнымі, не забыліся мне, маладой настаўніцы. Толя атрымаў выдатную адзнаку, а я атрымала вялікую асалоду ад майго такога “педагагічнага эксперыменту”.

І вось перада мной не Толя, а Анатоль Аляксандравіч. Мы глядзім адзін на аднаго і ўсміхаемся, бо кожны ўспомніў той час, калі правяраліся свае сілы.

Села ў машыну. Перад вачыма замільгацелі дамы, пустыя крамы, прапаў салодкі ўспамін пра маладосць, спахмурнеў твар. Былы вучань адгадаў мае думкі і зноў мяне падтрымаў, сказаўшы, што нельга губіць самаадданасць, агонь, любоў, няхай вучні ўспамінаюць добрым словам, няхай растуць з іх сапраўдныя людзі.

Я згодна маўчала, а ў думках перанеслася ў школу, у клас. Там мяне чакаюць.

ШКОЛЬНЫЯ СЮЖЭТЫ

У палоне

Чаго толькі не здаралася пад час школьнай працы. Пагадзіцеся, што праца настаўніка складаная, трэба мець сэрца, якое поўніцца любоўю да жыцця, да сваіх выхаванцаў, трэба ісці са сваімі вучнямі шляхам навукіі выхавання.

Помню, я тады працавала настаўніцай у Ляхавіцкім раёне. Ішоў звычайны ўрок. У класе ціха, усе вучні працуюць, толькі парыпваюць парты, усе навідавоку. Але што гэта? Няма звычайнага роўнага шнурка дзіцячых галоў. Дзе ж гэта Віця? Не прасіўся выйсці, сшытак ляжыць на месцы, ручка, партфель. Няма толькі самога Віці. У класе шоргату ніякага, няма цікаўных позіркаў. Усё звычайна. Падыходжу да парты: галава Віці там, у парце, на лаўцы ўсё астатняе. Кранула , ціхенька за плячо: "Вылазь, працягвай працу". Ды не, з-пад парты ўсё мацней і мацней чуецца плач хлапчука, бо ён нё можа выцягнуць галаву, перашкаджаюць вушы, якія моцна заціснула парта. Я збянтэжылася, але ж яму патрэбна дапамога. Клас ужо назірае, пасміхаецца. Мне вызваўся дапамагчы высокі і моцны вучань, які падняў парту, а я ціхенька пачала "выкручваць" з пякельнага ярма галаву Віці. Нарэшце паказаўся і заплаканы твар, чырвоныя вушы, вінаватыя вочы. Клас грымнуў смехам. Усе ведалі, што гэты вучань любіў на ўроку перакусіць пад партай, але каб залезці ў парту — такога ніхто не чакаў.

Вінаватая лінейка

Да гэтага ўрока рыхтавалася старанна, Адчувалі гэта і вучні: сталі ур'ёзнымі, уважлівымі. І не дзіва — прыедуць настаўнікі з навакольных вёсак, бо ў Ліпскай школе будзе адкрыты ўрок. Дзяўчынкі ў прыгожых карычневых сукенках з белымі каўнерыкамі, у белых фартушках, хлопчыкі — у сініх касцюмчыках і блакітных кашулях (тады была адзіная школьная форма). Перад вачыма — дошка з падрыхтаваным запісам, нагляднасць. Словам, усё так, як патрабавала тады методыка. У канцы класа селі настаўнікі-прадметнікі, завуч — чалавек гэтак 15. Я хвалююся, але сябе супакойваю: "Чаго? Гэта ж не першы ўрок, ды і не апошні. Трымайся", Але хваляванне хутка апраўдалася. Калі я пачала чытаць тэкст і дайшла да слоў: "Пачуўся рэзкі крык..." — крык і пачуўся. Мой крык. Крык сполаху, бо прама ў мяне са свістам праз увесь клас з сярэднага рада ўрэзалася стальная лінейка, гонар Колі і зайздрасць класа. Ён замацаваў яе дугой у стол, "падрыхтаваў" для працы. Нешта "справакавала" лінейку, і яна на вялікай хуткасці паляцела ў настаўніка. Можаце ўявіць, якія патрэбны былі сілы і тактыка, каб давесці да канца той адкрыты ўрок, за які потым мяне хвалілі.

Выхад

Быў у мяне вучань у Пружанскай школе: не было ў яго цягі да вучобы, не было жадання стаць лепшым сярод вучняў. На яго шмат наракалі настаўнікі,

журнал "стагнаў" ад дрэнных адзнак. Не хацеў ён паказаць сябе і на маім уроку: Але што ў ім, гэтым вучні, было? Меў ён свой падыход да вучнёўскай справы. Як толькі не вывучыць урок, то спяшаецца да мяне з прапановай. І так ціхенька падыдзе, напомніць мне аб тым, што ў кабінеце працякае кран і яго ўжо даўно трэба адрамантаваць, а заўгас школы заняты. Дык ён, маўляў, не супраць зараз жа заняцца рамонтам, вось і ключ ёсць, усё напагатове.

Гэты вучань даўно ўжо дарослы, сам гаспадар у доме, і, хутчэй за ўсё, краны ў яго кватэры ў парадку. Ну, а "дзядзька-кухар" няхай выбачае.

***

Отзвенели годы, как звоночки
Под дугою быстрого коня.
Поседели косы, потускнели очи -
Нет в них жаркого огня.

Гости отшумели, разошлися,
Не сидят у моего стола.
Если и заходят - забегут подруги
Рассказать про тайные дела.

Вы куда умчались, золотые годы?
Где искать вас, как просить назад?
Только эхо тихо стонет в парке...
Жизнь годам давно уж не даёт возврат.

ДРАГОЦЕННЫЙ ДРУЖОК

Вьюга завьюжила
Пылью седою
И без того поседевший висок.
Годы промчались шальной чередою.
Где ты теперь, драгоценный дружок?
Кто тебя любит,
И кто как прощает
В дальней ненужной дали?
Ты мены помнишь –
Это я знаю –
И по ночам не кляни.
Помни, что было – уплыло
Тонкою нитью души.
Ну, а любовь и разлуку постылую
Рюмкой вина заглуши.

***

Солнце садилось.
Земля собиралась
Ко сну.
А я глядел в небо
И ждал
В миллиарде одну
Звезду,
Чтоб сказать:
- Храни меня много
Лет,
Храни
От множества
Бед.

***

Нясвіж – не Парыж.
А ўсё ж ён славен
І замкам, і даўнінай.
І паркам, што раскінуўся ўшыр
Прывабнаю стракатою тканінай.
Касцёл тамтэйшы, старадаўні вулкі
Хаваюць тут князёвы крокі.
Гады прайшлі, але мы можам
Гісторыі аддацца гулкай
І зберагчы ўсё, як ёсць,
Каб дзеці, нашы ўнукі
Са школы знаі Радзівіла,
Што беларуская зямля

Людзей цікавых шмат радзіла.
***
Не правда ли, все вышло просто:
Уехали, надежду увозя.
И снова одиночество и сумрак
Всю душу затопили мне сквозя.
Ну что поделаешь.. Вы далеко,
Забыли думать обо мне сейчас.
Свои заботы и свои сомненья
Разъединили снова нас.
Я не виню вас и не укоряю,
За то, что было, я благодарю.
И если беды вам случатся и несчастья,
Я вас всегда у двери подожду.

***
Мой сон, как тонка паутина,
Чуть ветер дунет – ее нет.
Мой сон так легок и прозрачен!
С ним ладу нет уж много лет.
Сложу я руки для молитвы
На сон грядущий, на покой.
И мысли устремятся к Богу:
- Не уходи, Господь, побудь со мной.

ГОДЫ
Стучится старость
Старческой рукою
В моё окно:
- Смотри, уж я пришла!
Встречаю гостью я без радости,

С тоскою.
Пуста душа. И жизнь моя пуста.
Все, что имелось в жизни,
Что хотелось,
Я воплотила в детях все до дна.
Оберегала, пестила, растила
И не заметила, что осени пора.

Белеет волос сединой, как снегом.
И ночи стали длинными, без сна.
Друзья ушли в отставку, постарели.
Душа без радости. Бедна…

***

Ю.В.

Вы говорили: “Вы намного старше
И нам встречаться не резон!”
Но я глазами говорила: “Ваша!”
И мы бросались напролом.
Были заботы и обиды.
И слезы были невпопад.
А вот сейчас душа омыта
И сердце, как осенний листопад.
Я не в обиде. То, что было,
Осталось в нас на много лет.
И пусть уже давно не вместе,
И пусть горит прощальный свет…
Но просыпались рано утром,
Смеясь бежали кто куда,
Чтоб вечером собраться снова –
Минута кажда дорога.

ЗИМА

Зима, как гламурная дама,
Наряд белоснежный одела.
Рукав серебристый деревьям
Связала крючком
Все искусно поддела.

Капризная дама и озеро
В лед заковала.
Себе же на память, в усладу,
Журчанье глубокой реки оставляла.

Бриллиантами усыпала поле,
Лугов снеговую гладь,
Мороз подослала под шубы.
Ну, что тут с проказницы взять!

***

Когда мучит тоска - не сдавайся,
Когда горе придёт - отгрусти.
Только белых седин не пугайся
И за рюмкой вина не сиди.
Когда все вдруг друзья отвернуться,
Позабудут подруги тебя -
Подставь солнцу лицо, свою душу
И цепляйся за жизнь, всё любя.
Почему говорю так о жизни?
Потому что я знаю в ней толк!
Жизнь должна веселить и искриться,
Как на женщине праздничный шёлк.

Паэтам быць добра: усе помняць. Помню і я. Напісаў паэт на вокладцы "Ніне Дыдышка Барадулін Грышка". Праз гады сустрэліся ў Пружанах, 2001 год. Напісаў: "Шаноўнай спадарыне Ніне Васільеўне Дыдышка, паклон і дзякуй **Рыгор Барадулін**".

Брылю Янку абяцала яшчэ ў 5 класе вучыцца на "пяць". Хвалявалася, ён лагодна супакойваў, трымаючы за руку. Ваяваў разам з Козікам, дырэктарам Ліпскай школы.

Алесь Каско падарыў свой подпіс пад фота ў кнізе. Быў снежань 2006г.

Сяргей Законнікаў. Падарыў кнігу "Устань да сонца". 1976 год.

Сяргей Грахоўскі: "Ніне Дыдышка на добры ўспамін". Яго кнізе "Дзень нараджэння" 47 гадоў у гэтым годзе. Люблю верш "Як я жыў без цябе?"

Мікола Купрэеў – запомніўся з сустрэчы ў "Палацыку". Маю кнігу "Непазбежнасць".

Аляксей Карпюк. Знаёміліся ў Гродзенскім краязнаўчым музеі. Любіла чытаць яго "Дануту".

А.Клышка з Баранавіцкага раёна, мой зямляк.

У Брэсце сустракалася ў "Палітпросе" з **У.Карпавым, А.Куляшовым, Е.Лось**. З **У.Караткевічам, В.Казько, І.Далідовічам** была разам на сустрэчах.

Вольга Іпатава прапанавала сваю дапамогу, будучы на сустрэчы ў "дарослай" бібліятэцы недзе ў 2005-2006 годзе. Маю аўтограф.

Леанід Дранько-Майсюк помніцца маладым хлопцам. Мая сям'я жыла ў Століне, а ён вучыўся ў Давыд-Гарадоцкай школе, побач. Праз шмат гадоў гэтае суседства паўплывала – я напісала верш пад яго ўплывам, друкавалася ў "Зары".

Пятруся Броўку запомніла з фразы: "Пятрусь Броўка піша лоўка".

Уладзімір Калеснік вучыў мяне ў інстытуце. Помню на экзамене сказаў: "Табе, Дыдышка, траянцы ў лодцы прывязлі "чацвёрку", я адказвала "Энеіду навыварат". Але мяне любіў, цаніў мае адказы. Дзякуючы яму люблю літаратуру.

Мікола Пракаповіч. З ім вучылася ў педінстытуце. Многа было гутаркі паміж намі ў Брэсцкай тэлестудыі, куды я прыехала разам з хорам і мела слова перад тэлегледачамі.

Мікола Папека. Сваёй думкай, поглядам на жыццё, глыбынёй паэтычных радкоў умее запаланіць душу, зрабіць паклонніцай энергетычнага патэнцыялу.

КУТОК ЗЯМЛІ СВЯТОЙ І РОДНАЙ

Я добра помню сваю хату,
Яна мне помніцца і цяпер,
З акна аўтобуса глядзела,
З вучобы пад'язджаючы ў чацвер.

І так усе гады чатыры
Мне чуўся водар, родны пах.
А за спіной стаяла Заліпенне,
Наперадзе, па леву руку, родны дах.

Мяняліся жыцця мясціны,
Спаліўшы вольны час датла.
І ўсё ж спяшалася дахаты,
З буслінным клёкатам жытла.

Час бег няўмольна, неўгамонна,
Крышыў, ламаў жыццё і лёс,
А Ліпскі перапоўнены аўтобус
К кутку святому мяне вёз.

Стаіць і хата, і падворак,
Пустыя вокны вецця між,
І ўжо наперадзе, па праву руку,
Шукае вока скону крыж.

Куток зямлі святой і роднай!
З табой зраслася я навек,
Бо без цябе – як бы без сэрца,
Як тая слёзка з-пад павек.

Май, 2004 в.Ліпск

Змест

Рэдактар: *Ніна.Дыдышка*
Мастацкае афармленне: *Наталля Пашкевіч-Гер*
Камп’ютэрны набор: *Алена Носік*

Тыраж 30 экз.